

עניין ביטול ארבע המלכויות ומלכות ישראל הוא עניין גבוה מאוד

ובמדרש (פסיקתא רבתי יד): "פְּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל' (במדבר יט, ב); 'פרה' - זו מצרים³⁹², שנאמר (ירמיהו מו, כ): 'עֲגֹלָה יִפֶּה פִּיָּה מִצְרַיִם'.

'אדומה' - זו כבל, שנאמר (דניאל ב, לח): 'אֲנֹתָ הוּא רֹאשָׁה דֵי דְהֶבֶא'.

'תמימה' - זו מדי. אמר רבי חייא בר אבא: מלכי מדי תמימים היו, אין להקב"ה עליהם אלא עבודת אלילים שקיבלו מאבותיהם בלבד.

'אשר אין בה מום' - זה יוון. אלכסנדרוס מוקדון כד חמא לשמעון הצדיק, הוה קאים ליה על רגלוהי ואמר: 'ברוך אלוהי שמעון הצדיק'. אמרו לו בני פלטינ דידיה: מן קמי יהודאי את קאים? אמר להון: כד אנא נחית לקרב, כדמותיה אנא חמי ונצח³⁹³.

'אשר לא עלה עליה עול' - זו מלכות רביעית, שלא קיבלו עליהן עול של הקדוש ברוך הוא.³⁹⁴ ולא דיה שלא קיבלה (אלא שהיא גם) מחרפת ומגדפת, ואומר (תהלים עג, כה): 'מי לי בשמים'."

'וַנִּתְּתָם אֲתָהּ אֶל אֱלֻעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֲתָהּ אֶל מַחֲזִיק לַמִּחְנָה' (במדבר יט, ג) - מלמד שהוא עתיד לדחוף את שרה של כרך גדול ממחיצתו.

'וְשָׁחַט אֲתָהּ לְפָנָיו' (שם) - שנאמר (ישעיהו לד, ו): 'כִּי זָבַח לָהּ בְּבִצְרָהּ וּגּוּ'". אמר רבי ברכיה, טבח גדול בארץ יהיה.

'וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו' (במדבר יט, ה) - 'וַיְהִיבֵת לִיקְדַת אֲשָׁא' (דניאל ז, יא).

'אֶת עֶרְוָה וְאֶת בְּשָׂרָהּ וּגּוּ' (במדבר שם) - היא ודוכסאי ואיפרכיה ואיסטרטליטיה, כמו דאת אמר (יחזקאל כז, כז): 'הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנֵיךְ מְעַרְבֵךְ מְלַחֵיךְ וְחֻבְלֵיךְ מַחְזִיקֵי בְדָקֶךָ וְעַרְבֵי מְעַרְבֶךָ'. אמר שמואל בר רב יצחק, אפילו אותם שהם מקהלי, ובאו ונדבקו בקהלך, אף הם יפלו בלב ימים ביום מפתך."

ויש לתמוה מאוד, כי מה עניין ארבע מלכויות אלו אל פרה אדומה - (עד שבאו חז"ל לרמוז בפרה אדומה המלכויות)?

אבל פירוש (ה) עניין, כי פרה אדומה מצוותה היא ממדרגה עליונה, עד שאין אדם יכול

הערות - ילמד ענוים דרכו

392 אף על פי שמצד יעקב הירידה למצרים מסמלת את המלכות הרביעית, מצד עם ישראל - שעבוד מצרים היה כולל את כל ארבע הגלויות, בבחינת מידת הכתר שכוללת כל הספירות שמתחתיה. ועיין בני יששכר ניסן ד, פרדס, ב; כסלו-טבת ב, כה.

393 עיין יומא סט, א.

394 שהרי פרעה אמר: "ה' הצדיק", ואחר כך: "וברכתם גם אותי" ועל פי המדרש גם אמר: "מי כמוכה באלים ה'". ונבוכדנצר שיבח לקב"ה (דניאל סוף פרק ג). וכורש מלך פרס ציווה לבנות בית ה' ואף סייע בכך ואחר כך דריווש השני המשיך. ואלכסנדר מוקדון - מופיע לקמן במדרש עצמו.

מסלול 1: יום ג לפרשת מקץ

מסלול 2: יום ה לפרשת וישב

להשיג את המצווה הזאת. ואף שלמה (המלך) עם חכמתו אמר (קהלת ז, כג): "אֶמְרָתִי אֶחְכְּמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמְּנִי" – על מצווה זאת³⁹⁵. וכן מה שעמדו ארבע מלכויות בעולם, וכן סילוקן מן העולם – הוא בא ממדרגה עליונה מאוד³⁹⁶.

וכאשר תבין דברים אלו, לא היה לך תמיהה על אריכות הגלות, ובפרט על מלכות רביעית אל תתמה – שכך ארכו לה הימים. כי לפי גודל הכוח שיש להם (כך אריכות שלטונה), כאשר נרמז כוח שלהם בפרה אדומה, שיש למצווה זאת השגה עליונה במאוד מאוד.

וכן יעקב אבינו כאשר ראה בחלום "וַיְהִי סֵלֶם מֵצֶבֶת אֲרֻצָּה וּגוֹ" (בראשית כח, יב), ראה מלכות רביעית עולה, ולא ראה אותה יורדת³⁹⁷. וכל זה, כמו שאין יכול לעמוד על סוד פרה אדומה, וכך אין האדם יכול לעמוד על סוף כוח מלכות רביעית. לכך רמזו ז"ל עניין ארבע מלכויות בפרשת פרה אדומה, להודיע לנו כל זה, כי אל יתמה האדם על אריכות הגלות. כי כוח אלו ארבע מלכויות להם כוח עליון מאוד, ולכך הוא נמשך ביותר.

ואם נרמז כוח ארבע מלכויות בפרשת פרה מטעם אשר אמרנו – לגודל כוח שלהם, כל שכן שנרמז בפרשת פרה אדומה עניין ישראל, אשר כוחם נצחי לגמרי באין הפסק! לכך ראוי שיהיה נרמז אצל פרה אדומה, לפי גודל כוח ישראל אין לבוא לעומק השגה העליונה הזאת. ולכך נרמז גם כן כוח ישראל בפרשת פרה אדומה, ולכך אמר (במדרש): "דבר אחר: 'פרה' – אלו ישראל, שנאמר (הושע ד, טז): 'כִּי כִפְרָה סִרְרָה (פָּרָה) יִשְׂרָאֵל'.

'אדומה' – אלו ישראל, שנאמר (איכה ד, ז): 'אָדְמוּ עֵצִים מִפְּנִינִים'.

'תמימה' – אלו ישראל, שנאמר (שה"ש ה, ב): 'יֹונָתִי תִמְתִּי'.

'אשר אין בה מום' – אלו ישראל, שנאמר (שם ד, ז): 'כִּלְיָן יִפָּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ'.

'אשר לא עלה עליה עול' – זה דורו של ירמיה, שלא קיבלו עליהם עולו של הקדוש ברוך הוא.

הערות – ילמד ענוים דרכו

395 עיין יומא יד, א ובמדבר רבה יט, ג.

396 עבודה זרה יח, א: "אמר לו (רבי יוסי בן קיסמא לרבי חנינא בן תרדיון): חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה? שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת. ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר מונח לך בחיקך!"

397 פרקי דר"א פרק לה: "והראהו הקדוש ברוך הוא ארבע מלכויות מושלין ואובדין. והראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים (=שלבים) ויורד. והראהו שר מלכות מדי עולה חמשים ושנים עוקים ויורד. והראהו שר מלכות פרס עולה מאה ושמונים עוקים ויורד. והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד, ואומר: 'אעלה על במתי עב אדמה לעליון'. אמר לו יעקב: 'אך אל שאול תורד אל ירכתי בור'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'אם תגביה כנשר וגו' (משם אורידך)".

'ונתתם אותה אל אלעזר הכהן' - זה ירמיה, שנאמר (ירמיהו א,א): 'מִן הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת'.

'והוציא אותה אל מחוץ למחנה' - שנאמר (עזרא ה,יב): 'רְעֵמָה הַגְּלִי לְבָבָל'.
'ושחט אותה לפניו' - וְאֵת בְּנֵי צְדָקָהוּ שְׁחָטוּ לְעֵינָיו וְאֵת עֵינָיו צְדָקָהוּ עֹר' (מל"ב, כה,ז).

'ושרף את הפרה לעיניו' - 'וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית ה' וְאֵת בֵּית הַמִּלֶּךְ' (שם ט).
'את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף' - 'וְאֵת כָּל בְּתִי יְרוּשָׁלַם וְאֵת כָּל בֵּית הַגְּדוּל שָׂרָף בָּאֵשׁ' (ירמיהו נב,ג). ולמה הוא קורא אותו 'הבית הגדול', אלא זה בית מדרשו של רבן יוחנן בן זכאי³⁹⁸, ששם היו מתניין גדולתו של הקדוש ברוך הוא.
'ולקח' - זה נבוכדנצר, 'עץ ארז ואזוב ושני תולעת' - זה חנניה מישאל ועזריה, 'והשליך אל תוך שרפת הפרה' - 'קִטְל הַמּוֹן שְׁבִיבָא דִּי נוּרָא' (דניאל ג,כב).
'ואסף' - זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה (ישעיהו יא,יב): 'וַנִּשָּׂא נֶס לְגוֹיִם וְאָסַף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל'.

'איש' - "זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב ביה (שמות טו,ג): 'ה' אִישׁ מִלְחָמָה'.
'טהור' - זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב (חבקוק א,יג): 'טְהוֹר עֵינַיִם מִרְאוֹת רַע'.
את אפר הפרה - אלו גלויותיהם של ישראל.

והניח אל מחוץ למחנה במקום טהור' - זה ירושלים, שהיא טהורה.
'והיתה לעדת בני ישראל למשמרת' - לא כעולם הזה, שבעולם הזה כהן מטהר, אבל לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא מטהרן, ומה טעם? (יחזקאל לו, כה): 'וַיִּזְרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוֹרִים וְטְהַרְתֶּם'."

והנה ביטול אלו ארבע מלכויות וחזרת מלכות ישראל נרמז דווקא במצוות פרה אדומה, מפני כי ביטול ארבע מלכויות הוא מדרגה עליונה מאוד מאוד, שיהיה בטל כוח מלכויות אלו שהיו מושלים בעולם, ויהיה הפסדם בא ממקום עליון מאד.

וכן חזרת מלכות ישראל למקומה הוא בא ממדרגה עליונה מאוד. ולא כמו שהוא בעולם הזה, אשר הצלחת ארבע מלכויות אינו מן המדרגה העליונה, רק הפסד אלו ארבע מלכויות וחזרת מלכות ישראל הוא נרמז בפרה אדומה. כי המצווה של פרה אדומה מן המדרגה עליונה מאד, ומפני עומקה לא נודעה. וכמו שהמצווה הזאת - היא

הערות - ילמד ענוים דרכו

398 כל המדרש עוסק בבית ראשון למעט כאן שהמדרש רומז לחורבן בית שני. ועניין בית מדרשו של ריב"ז - זה יבנה וחכמיה שביקש ריב"ז מהקיסר ונתן לו. והיה בזה הצלה פורתא ושמירת העצמאות הישראלית בקיום התורה. אולם המלכות הרביעית סופה לכלות גם את "הבית הגדול" הזה, כמו שביאר הגר"א בליקוטים לספרא דצניעותא, שאיבוד כוחם של חכמים והנהגתם הוא השלמת הגלות ומשם נפתחת הגאולה.

פרה אדומה - לא נודעה, כך חזרת מלכות ישראל למקומה, והפסד ארבע מלכויות - לא נודע ולא נגלה הזמן לנביאים³⁹⁹. ולפיכך שניהם מן המדרגה העליונה לגמרי, למי שיבין הדברים האלו, והם עמוקים וברורים מאוד.

שאלות מנחות:

- ✦ מה ההבדל שיוצר המדרש בין שלוש המלכויות הראשונות למלכות הרביעית?
- ✦ האם לא מלכו המלכויות בעולם מפני שעם ישראל חטאו? מה כוונת המהר"ל שעמידת המלכויות נעשתה "ממדרגה עליונה מאוד" שלא ניתן להבינה?
- ✦ מדוע חטאי ישראל אינם נותנים הסבר מספיק לאורך הגלות?
- ✦ מדוע דרך גאולתם של ישראל לא נודעה? לכאורה פשוט: עושים תשובה ונגאליים?
- ✦ מי הגואל את ישראל לעתיד? מה זה מסמל?
- ✦ כשישראל נגאליים מפני ששבים בתשובה - מי הוא הגורם לגאולה זו? וכשישראל נגאליים ללא תשובה - מי הוא הגורם לגאולה זו?
- ✦ על פרה אדומה נאמר: "חוקה חקקתי וגזרה גזרתי ואין לה רשום להרהר אחריה". למה משפט זה יאמר על גאולת ישראל?

הערות - ילמד ענוים דרכו

399 דניאל ח, כו-כו: "וְאֵת מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶשְׁתּוּמָם עַל הַמַּרְאָה וְאִין מְבִין". שם יב, ד: "וְאֵתָה דְנִיָּאל סָתָם הַדְּבָרִים וַחֲתָם הַסֵּפֶר עַד עַתָּה קִץ יִשְׁטָטוּ רַבִּים וְתִרְבֶּה הַדְּעִת".

מסלול 1: יום ג לפרשת מקץ
מסלול 2: יום ה לפרשת וישב